

Dopuszczalność stosowania ustawy Prawo restrukturyzacyjne do rolnika indywidualnego

1. Uwagi ogólne

Polskie prawo, w przypadku braku dobrowolnej zapłaty długu, pozwala zaspokoić się wierzycielom w kilku niezależnych od siebie postępowaniach. Po pierwsze, w sądowym postępowaniu egzekucyjnym, gdzie sądowy organ egzekucyjny, korzystając z imperium państwa, przez przymus zaspokaja wierzycieli z majątku osobistego dłużnika. Po drugie, w postępowaniu upadłościowym, gdzie wierzyciele zgłaszający swoją wierzytelność do sędziego-komisarza mogą uzyskać zaspokojenie swoich roszczeń z masy upadłości. Wreszcie, w postępowaniu restrukturyzacyjnym, które ma na celu umożliwienie, co do zasady, dobrowolnej spłaty zadłużenia pod pieczę nadzorca sądowego lub sędziego-komisarza. To ostatnie postępowanie ma pomóc dłużnikowi zachować prowadzone przez niego przedsiębiorstwo i zaspokoić w maksymalnym stopniu wierzycieli.

Na marginesie wypada przypomnieć o możliwości zawarcia ugody z wierzycielem czy też organem ubezpieczeniowym.

Poniżej prowadzone rozważania odnoszą się do problemu zakwalifikowania rolnika indywidualnego jako przedsiębiorcy. Ich wynik będzie przyczynkiem do zastanowienia się nad dopuszczalnością stosowania przepisów ustawy z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne² do rolnika indywidualnego. W podsumowaniu pokrótce omówione zostaną główne cywilnoprawne środki ochrony podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne wprowadzone ustawą z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne³.

---

1 Uniwersytet Śląski.

2 Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2015 r., poz. 978 z późn. zm), w skrócie pr.

3 Dz.U. z 2019 r., poz. 33; w skrócie u.r.z.p.p.g.r.

2. Naczelne zasady i cele prawa restrukturyzacyjnego

Ostatnia zmiana przepisów upadłościowych i restrukturyzacyjnych nastąpiła w roku 2015 r., kiedy w życie weszły dwie ustawy, tj. ustawa z dnia 5 lutego 2015 r. Prawo upadłościowe⁴ oraz ustawa z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne⁵. Zagadnienia prawa restrukturyzacyjnego stanowią oś niniejszego opracowania i zostaną poniżej szczegółowo omówione.

Głównymi celami i funkcjami postępowania restrukturyzacyjnego są: umożliwienie dłużnikowi skutecznej restrukturyzacji przedsiębiorstwa, maksymalne zaspokojenie roszczeń wierzycieli dłużnika, powstrzymanie dalszych niewypłacalności kolejnych przedsiębiorców i wreszcie kształtowanie odpowiednich postaw wśród pozostałych przedsiębiorców⁶. Funkcja sanacyjna postępowania restrukturyzacyjnego przejawiać się będzie w umożliwieniu przedsiębiorcy naprawy stanu przedsiębiorstwa, tak aby mógł funkcjonować na konkurencyjnym rynku społecznej gospodarki rynkowej. Zaspokojenie roszczeń wierzycieli w stopniu maksymalnym to z kolei funkcja windykacyjna postępowania. Bezpośrednim skutkiem czynności restrukturyzacyjnych będzie odzyskanie całości lub części należności wierzycieli przy jednoczesnej maksymalnej ochronie interesów dłużnika⁷. Nie oznacza to, że ochrona dłużnika przed upadłością będzie realizowana przez pokrzywdzenie wierzycieli⁸, a wręcz przeciwnie, bowiem sąd odmówi otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego, jeżeli skutkiem tego postępowania byłoby pokrzywdzenie wierzycieli⁹. Postępowanie restrukturyzacyjne powinno być ukształtowane tak, by wierzyciele zostali zaspokojeni w jak największym stopniu¹⁰. Funkcja profilaktyczna będzie przejawiała się w oddziaływaniu postępowania na zewnątrz (poza układ dłużnik – wierzyciel – dod. A.J.) i zapobiegać będzie niewypłacalnościom kolejnych przedsiębiorców, w tym także dochodzących swoich roszczeń wierzycieli. Ostatnim celem postępowania jest cel wychowawczy, przepisy prawa restrukturyzacyjnego mają kształtować pozytywne i pożądane przez ustawodawcę praktyki wśród przedsiębiorców, szczególnie do tej funkcji odnosi się nazwa prawo restrukturyzacyjne. W świadomości społeczeństwa, co podkreślono w projekcie ustawy, ogłoszenie upadłości kojarzone było z końcem działalności, bankructwem i brakiem możliwości wyegzekwowania należnych wierzycielom roszczeń. Stąd zmiana nazwy z prawo upadłościowe

4 Dz.U. z 2015 r., poz. 233 z późn. zm., w skrócie p.u.

5 Dz.U. z 2015 r., poz. 978 z późn. zm., w skrócie pr.

6 P. Wołowski, Naczelne cele, funkcje i zasady prawa restrukturyzacyjnego, „Monitor Prawa Handlowego”, nr 3, s. 34.

7 A. Hrycaj, (w:) Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz, A. Hrycaj, P. Filipiak (red.), Warszawa 2017, s. 31.

8 Na możliwość pokrzywdzenia wierzycieli w toku postępowania restrukturyzacyjnego zwróciło uwagę Biuro Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu w opinii prawnej z dnia 12 stycznia 2014 r. ws. rządowego projektu ustawy Prawo restrukturyzacyjne (druk sejmowy nr 2824), <http://orka.sejm.gov.pl/rexdomk7.nsf/Opdodr?OpenPage&nr=2824>, dostęp: 6.10.2018 r.

9 Por. art. 8 ust. 1 pr.

10 P. Wołowski, Naczelne..., *op. cit.*, s. 34-35.

i naprawcze oraz uregulowanie tych postępowań w odrębnych aktach prawnych ma na celu zachęcenie wierzycieli do podjęcia dialogu z dłużnikiem¹¹.

Omawiając główne cele i funkcje postępowania restrukturyzacyjnego, nie sposób pominąć naczelnych zasad postępowania. Urzeczywistniając zasadę sprawiedliwości społecznej, naczelną zasadą postępowania restrukturyzacyjnego jest zasada maksymalnej ochrony słuszych praw dłużnika. Została ona wkomponowana bezpośrednio w treść art. 3 ust. 1 pr., zgodnie z którym celem postępowania restrukturyzacyjnego jest uniknięcie ogłoszenia upadłości dłużnika przez umożliwienie mu restrukturyzacji¹². Ochrona ekonomicznej wartości przedsiębiorstwa ma decydujące znaczenie dla krajowej gospodarki¹³, o czym wspomniano już wyżej. Kolejną zasadą jest dominacja zbiorowego interesu wierzycieli, w postępowaniu restrukturyzacyjnym najczęściej biorą udział wierzyciele, których interesy ekonomiczne i prawne są różne od siebie, zatem najistotniejszy będzie interes większości wierzycieli, któremu podporządkowane będą interesy poszczególnych wierzycieli. Ostatnią zasadą prawa restrukturyzacyjnego jest zasada mediacyjnego rozwiązywania sporów, co statuuje art. 119 ust. 1 pr., zgodnie z którym uchwała zgromadzenia wierzycieli o przyjęciu układu zapada, jeżeli wypowie się za nią większość głosujących wierzycieli, a sędzia-komisarz wydaje na zgromadzeniu wierzycieli postanowienie w przedmiocie stwierdzenia przyjęcia układu (art. 120 ust. 1 pr.). Sąd odmawia zatwierdzenia układu, jeżeli narusza on prawo, w szczególności jeżeli przewiduje udzielenie pomocy publicznej niezgodnie z przepisami, albo jeżeli jest oczywiste, że układ nie będzie wykonany (art. 165 ust. 1 pr.). Analiza tych przepisów prowadzi do wniosku, że sąd oraz sędzia-komisarz nie mogą ingerować w treść układu, a mogą tylko odmówić jego zatwierdzenia z przyczyn wyraźnie wskazanych w ustawie.

Przepisy prawa restrukturyzacyjnego stosowane będą do przedsiębiorców w rozumieniu art. 43¹ kc., spółek z o.o. i spółek akcyjnych, które nie prowadzą działalności gospodarczej, wspólników handlowych spółek osobowych ponoszących odpowiedzialność za zobowiązania spółki bez ograniczenia całym swoim majątkiem i wspólników spółki partnerskiej (art. 4 ust. 1 pr.). Ustawodawca tym sposobem ukonstytuował zdolność restrukturyzacyjną, a więc możliwość wystąpienia i podejmowania czynności w postępowaniu restrukturyzacyjnym jako jego uczestnik¹⁴. Postępowanie restrukturyzacyjne prowadzone może być wobec dłużnika niewypłacalnego lub zagrożonego niewypłacalnością¹⁵. Dłużnikiem niewypłacalnym jest dłużnik, który utracił zdolność do regulowania wymagalnych zobowiązań pieniężnych, a aktywa jego majątku są mniejsze niż pasywa¹⁶. Natomiast dłużnikiem zagro-

11 Druk Sejmu VII kadencji..., *op. cit.*, s. 8.

12 P. Wołowski, *Naczelne...*, *op. cit.*, LEGALIS.

13 St. Gurgul, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Wyd. 8, Warszawa 2011, LEGALIS.

14 Por. art. 65 pr.

15 Por. art. 6 pr.

16 P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*. Wyd. 5, Warszawa 2018, LEGALIS.

żonym niewypłacalnością jest dłużnik, którego sytuacja ekonomiczna wskazuje, że w niedługim czasie może stać się niewypłacalny. Można przyjąć, iż dłużnik jest zagrożony niewypłacalnością, jeżeli co prawda, posiada płynność finansową i zdolność regulowania swoich zobowiązań, ale według rozsądnej i obiektywnej oceny jego sytuacji ekonomicznej można przewidywać, że niedługo tę zdolność utraci lub aktywa staną się mniejsze niż pasywa¹⁷.

3. Stosowanie ustawy prawo restrukturyzacyjne do rolnika indywidualnego

Jak powyżej podkreślono, zdolność restrukturyzacyjną posiada, co do zasady, niewypłacalny lub zagrożony niewypłacalnością przedsiębiorca w rozumieniu art. 43¹ kodeksu cywilnego. Wszczęcie i prowadzenie postępowania restrukturyzacyjnego w stosunku do rolnika indywidualnego będzie możliwe, jeżeli posiada przedmiot on przedsiębiorcy.

W sytuacji, kiedy rolnik prowadzi gospodarstwo rolne wyłącznie w celu samozaopatrzenia, jest konsumentem wytworzonych przez siebie dóbr, a prowadzone przez niego gospodarstwo rolne nie jest nastawione na zbyt zewnętrzny, przyjąć trzeba, że taki rolnik zdolności restrukturyzacyjnej nie posiada. Zdolności restrukturyzacyjnej nie będzie posiadała również osoba, która zamieszkuje na terenie gospodarstwa i pomaga w jego prowadzeniu, a także korzysta z płodów rolnych wytworzonych w tym gospodarstwie¹⁸. Zastrzec należy, że sytuacja ta dotyczy rolnika, który nie jest aktywny na innych, pozarolniczych, polach gospodarczych. Wniosek złożony przez takiego rolnika indywidualnego o wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego sąd powinien odrzucić, a wniosek odrzucony lub zwrócony nie wywoła skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z jego wniesieniem.

Kiedy rolnik indywidualny prowadzi gospodarstwo rolne w myśl zasady *od obory do stołu*¹⁹, a dodatkowo prowadzi pozarolniczą działalność gospodarczą, pomimo pozostawania w systemie ubezpieczeń społecznych rolników, spełnia kryteria przedsiębiorcy w rozumieniu przepisów kodeksu cywilnego, przyjąć trzeba, że posiadać on będzie zdolność restrukturyzacyjną. Zdolność ta nie będzie wynikać z faktu prowadzenia gospodarstwa rolnego, ale z posiadania statusu przedsiębiorcy. Wówczas sąd wniosek rolnika powinien podjąć i jeżeli odpowiada warunkom formalnym, przyjąć do dalszego procedowania, a gospodarstwo dzielić będzie los pozostałych składników majątkowych, dlatego że nie przewidziano dla niego w prawie restrukturyzacyjnym szczególnej ochrony.

17 R. Adamus, Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz. Wyd. 1, Warszawa 2015, LEGALIS.

18 Wyrok SN z dnia 25 września 2007 r., I UK 101/07, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych” 2008, nr 21-22, poz. 331.

19 Zwrot „od obory do stołu” wypracowany został przez polską naukę prawa rolnego i jest tożsamy z francuskim pojęciem „od wideł do widelca”.

Stąd należy wnosić, że gospodarstwo rolne wchodzić będzie w skład masy układowej lub sanacyjnej. W związku z czym można zadać pytanie: jak w postępowaniu restrukturyzacyjnym należałoby traktować gospodarstwo rolne, czy jako rzeczy tworzące pewien zbiór połączony ze sobą funkcjonalnie, czy jako mienie?

Według koncepcji reistycznej gospodarstwo rolne składa się z nieruchomości rolnej, która jest koniecznym składnikiem gospodarstwa rolnego i traktowana jest jako rzecz główna, oraz inwentarza ujmowanego jako przynależności nieruchomości rolnej²⁰. W podobnym duchu wypowiedział się Sąd Najwyższy, który w postanowieniu z dnia 24 marca 2004 r. (I CK 448/03) stwierdził, że istota współwłasności gospodarstwa rolnego polega na współwłasności składników rzeczowych, tj. gruntu z częściami składowymi i przynależnościami²¹. Koncepcja ta zakładałaby, że gospodarstwo rolne, jako połączone z gruntem rolnym części składowe i przynależności podzieli los prawny nieruchomości, w myśl kodeksowej zasady *superficies solo cedit*.

Najnowsza nauka prawa rolnego oraz prawa cywilnego coraz częściej ujmuje gospodarstwo rolne, jako pewną masę majątkową posiadającą cechy mienia. Mieniem jest własność i inne prawa majątkowe (art. 44 kc.), a gospodarstwo rolne to pewien zorganizowany zespół dóbr, połączonych ze sobą funkcjonalnie i w sposób trwały, w taki sposób, że z odrębnych składników majątkowych powstaje nowy twór prawny²². Co więcej, czynność prawna mająca za przedmiot gospodarstwo rolne, obejmuje wszystko, co wchodzi w skład gospodarstwa, chyba że co innego wynika z jej treści²³. Należy przychylić się do tej ostatniej próby zdefiniowania gospodarstwa rolnego, bowiem obejmuje ona swoim zakresem nie tylko dobra materialne, w postaci rzeczy ruchomych i nieruchomych, ale również prawa związane z prowadzeniem gospodarstwa.

Mając na uwadze powyższe rozważania można przyjąć, że gospodarstwo rolne jako pewna masa majątkowa, rodzaj mienia, z chwilą wejścia do masy restrukturyzacyjnej lub sanacyjnej, nie powinno być „rozszczepiane” na pojedyncze składniki tworzące gospodarstwo, ale powinno stanowić niepodzielną masę majątkową, w skład której wchodzić będą ruchomości, nieruchomości i prawa związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego. Tylko taka koncepcja gospodarstwa zapewni mu należyłą ochronę w prowadzonym postępowaniu.

20 K. Czerwińska-Koral, Pojęcie gospodarstwa rolnego w kodeksie cywilnym – zagadnienia wybrane, „Roczniki Administracji i Prawa”, Rok XIII, s. 383.

21 Postanowienie SN z dnia 24 marca 2004 r., I CK 448/03, LEX nr 749988.

22 D. Łobos-Kotowska, Komentarz do art. 55³ kodeksu cywilnego, (w:) M. Fras (red.), M. Habdas (red.), K. Czub, G. Gorczyński, A. Janas, S. Kalus, A. Kaźmierczyk, D.J. Łobos-Kotowska, M. Maciejewska-Szałas, P. Piniór, K. Skubisz-Kępka, M. Stańko, G. Stojek, P. Zakrzewski, Kodeks cywilny. Komentarz, t. I. Część ogólna (art. 1-125), WKP 2018, LEX nr 10674.

23 Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 14 czerwca 2013 r., I ACa 521/13, Lex nr 1369452.

Ostatnią możliwością jest sytuacja, kiedy rolnik indywidualny prowadzi gospodarstwo rolne z nastawieniem na zysk i eksportem wytworzonych przez siebie towarów z gospodarstwa na rynek zewnętrzny. Wówczas sąd restrukturyzacyjny będzie musiał zbadać *in meriti*, czy wnioskujący rolnik spełnia kryteria przedsiębiorcy, a więc, czy prowadzi gospodarstwo w sposób ciągły, trwały i z nastawieniem na zysk lub minimalizację strat. W przypadku odpowiedzi twierdzącej, sąd nada wnioskowi bieg i będzie sprawę procedował dalej. Mienie dłużnika, w tym jego gospodarstwo rolne, wejdzie w skład masy odpowiednio sanacyjnej lub układowej.

W tej części rozważań nie sposób pominąć środków prawnych ochrony podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne uregulowane najnowszą ustawą z dnia 9 listopada 2018 r. o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwa rolne²⁴. Wprowadza ona szczególne środki prawne dotyczące restrukturyzacji długów o charakterze pieniężnym, powstałych w związku z prowadzeniem działalności rolniczej podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne. Zakresem podmiotowym obejmuje: 1) osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, z zastrzeżeniem, że podmioty te 2) mają miejsce zamieszkania lub miejsce siedziby na terytorium Polski, 3) są właścicielami gospodarstwa rolnego w rozumieniu ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym²⁵, 4) są małym, średnim lub dużym przedsiębiorstwem w rozumieniu załącznika I do rozporządzenia Komisji (UE) 702/2014 z dnia 25 czerwca 2014 r.,²⁶ 5) od co najmniej trzech lat prowadzą działalność rolniczą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym w gospodarstwie rolnym będącym przedmiotem restrukturyzacji, licząc od dnia powstania wobec tego podmiotu obowiązku podatkowego w zakresie podatku rolnego w odniesieniu do gruntów wchodzących w skład gospodarstwa oraz 6) są niewypłacalne w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe²⁷ albo są zagrożone niewypłacalnością w rozumieniu przepisów ustawy Prawo restrukturyzacyjne. Postępowania tego nie będą mogły podjąć podmioty, które znajdują się w likwidacji lub w upadłości; wobec których toczy się postępowanie restrukturyzacyjne na podstawie przepisów ustawy z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne.

Restrukturyzacja polegać będzie na udzieleniu przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa pomocy publicznej w formie dopłat lub pożyczki lub przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa pomocy publicznej w formie gwarancji zabezpieczającej spłatę kredytu restrukturyzacyjnego dłużnikowi lub przejęciu przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa długu w zamian za przeniesienie wła-

24 Weszła ona w życie z dniem 8 lutego 2019 r.

25 Dz.U. z 2017 r., poz. 1892.

26 L. Dz. UE 193/1.

27 Dz.U. z 2017 r., poz. 2344 i 2491.

sności nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa. Możliwością uzyskania pomocy publicznej przez podmiot jest prowadzenie przez niego działalności gospodarczej, czy to rolniczej, czy też pozarolniczej²⁸, zatem ustawodawca założył, że nawet osoba fizyczna prowadząca działalność wyłącznie rolniczą i nieprzeznaczoną na zbyt staje się w rozumieniu tej ustawy przedsiębiorcą.

Celem uzyskania pomocy publicznej z ARiMR w postaci dopłat do oprocentowania kredytów udzielonych przez banki na sfinansowanie spłaty zadłużenia powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej lub uzyskania pożyczek na sfinansowanie spłaty zadłużenia powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej, podmiot prowadzący działalność rolniczą jest zobowiązany do przedstawienia planu restrukturyzacji oraz pozytywnej opinii właściwego miejscowo dyrektora wojewódzkiego ośrodka doradztwa rolniczego, z której wynikać będzie, że zrealizowanie planu restrukturyzacji umożliwi przywrócenie podmiotowi prowadzącemu gospodarstwo rolne zdolności do pokrywania kosztów prowadzonej działalności rolniczej (art. 3 ust. 1 u.r.z.p.p.g.r.).

Plan restrukturyzacji powinien przedstawiać: opis sytuacji gospodarstwa rolnego przed uzyskaniem pomocy publicznej oraz przewidywanej sytuacji gospodarstwa rolnego po uzyskaniu takiej pomocy, analizę ekonomiczno-finansową podmiotu prowadzącego gospodarstwo rolne, wskazanie sposobów działania, które będą mogły zapewnić poprawę sytuacji finansowej, wraz z uwzględnieniem źródeł finansowania przedsięwzięć restrukturyzacyjnych oraz prognozyk finansowo-ekonomicznych. Ponadto plan restrukturyzacji zawierać będzie musiał dokładne wskazanie okresu restrukturyzacji, harmonogram wdrożenia przedsięwzięć restrukturyzacyjnych, ostateczny termin wdrożenia planu restrukturyzacji oraz opis działań, które będą podejmowane w celu przywrócenia podmiotowi prowadzącemu gospodarstwo rolne zdolności do pokrywania kosztów prowadzonej działalności rolniczej oraz datę sporządzenia planu (art. 3 ust. 3 u.z.p.p.g.r.).

Plan restrukturyzacyjny gospodarstwa rolnego musi wskazywać autora planu oraz osoby odpowiedzialne za jego wykonanie. Stąd można wnosić, że ustawodawca stoi na stanowisku, gospodarstwo rolne prowadzone jest przede wszystkim przez osoby fizyczne, które osobiście wykonują wszelkie czynności związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego, a kwestię reprezentacji osób prawnych i ułomnych osób prawnych regulują odrębne przepisy. Uregulowanie takie należy ocenić negatywnie, bowiem gospodarstwa rolne mogą być prowadzone np. przez spółki akcyjne mające złożoną strukturę organizacyjną, posiadające wiele oddziałów i osób uprawnionych do ich reprezentacji, co więcej, wpisy w publicznych rejestrach (np. CE-

---

28 T. Kurowska, Pomoc publiczna a ochrona środowiska w procesie produkcji rolnej. Zagadnienia wybrane, (w:) P. Litwiniuk (red.), Integracja europejska jako determinanta polityki wiejskiej. Aspekty prawne, Warszawa 2017, s. 444.

IDG, REGON, KRS) nie mają cechy stałości i niezmienności, wpisy w nich mogą być dowolnie dokonywane i wykreślane, a wymóg wskazania autorów planu restrukturyzacyjnego przyspieszy samo postępowanie, bowiem usprawni proces badania przez sąd wymogów formalnych wniosku.

Po przedłożeniu planu restrukturyzacji dyrektorowi właściwego miejscowo ośrodka doradztwa rolniczego, dyrektor w ciągu 30 dni na dokumencie zawierającym plan dokonuje jego akceptacji, jeżeli w jego ocenie plan ma szanse na powodzenie albo odmawia akceptacji, jeśli uzna, że plan nie umożliwi przywrócenia podmiotowi prowadzącemu gospodarstwo rolne zdolności do pokrywania kosztów prowadzonej działalności rolniczej.

Dla akceptacji planu bądź jej odmowy jest zastrzeżona forma pisemna. Dokonuje jej dyrektor właściwego ośrodka doradztwa rolniczego, zatem jest ona swoistym załatwieniem sprawy i zgodnie z art. 104 § 1 k.p.a.²⁹ organ administracji publicznej załatwia sprawę przez wydanie decyzji, a decyzja powinna zawierać uzasadnienie (art. 107 § 1 pkt. 6 k.p.a.), jednak organ może odstąpić od uzasadnienia decyzji, gdy uwzględnia ona w całości żądanie strony (art. 107 § 4 k.p.a.). Reasumując, takie uregulowanie prawne, w którym dyrektor ośrodka wsparcia rolniczego dokonuje akceptacji lub jej odmawia, umożliwia podmiotowi prowadzącemu działalność rolniczą ewentualne skorygowanie planu i ponowne jego złożenie.

Udzielenie przez ARiMR *dopłat do oprocentowania kredytów* odbywa się nie poprzez bezpośredni przelew środków pieniężnych z Agencji na rzecz podmiotu ubiegającego się o kredyt lub na rzecz banków kredytujących, ale za pośrednictwem banków, z którymi ARiMR zawarł umowy. W zaproponowanej przez ustawodawcę formule powstaje wielostronny stosunek o podwójnej naturze, najpierw w drodze quasi-decyzji administracyjnej ARiMR kwalifikuje podmiot rolniczy do postępowania restrukturyzacyjnego, później w drodze umowy cywilnoprawnej zawiera umowę z bankami o udzielenie dopłat do oprocentowania kredytu, a następnie bank wskazany przez ARiMR przelewa środki do banku kredytującego bezpośrednio rolnika. W omawianej ustawie obrót środkami pieniężnymi uznać można za zbyt długi i niespełniający wymogu postępowania restrukturyzacyjnego, którym jest szybkość i efektywność postępowania.

Pożyczka jest udzielana przez ARiMR w kwocie nie większej niż 5 mln zł z możliwością rozłożenia jej spłaty maksymalnie na dziesięcioletni okres. Warunkiem jej udzielenia jest przedstawienie zabezpieczenia spłaty pożyczki w wysokości zapewniającej jej spłatę wraz z oprocentowaniem oraz wykazu nieruchomości, które będą objęte hipoteką i będą stanowić zabezpieczenie roszczeń Agencji, do których podmiot prowadzący gospodarstwo rolne posiada tytuł prawny wraz z poda-

29 Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 1960 r., nr 30, poz. 168), dalej: k.p.a.

niem tego tytułu. Do wniosku o udzielenie pożyczki podmiot prowadzący gospodarstwo rolne obowiązany jest dołączyć plan restrukturyzacji wraz z dokumentem potwierdzającym kwotę zadłużenia na ostatni dzień miesiąca poprzedzającego dzień złożenia tego wniosku. Z redakcji przepisu art. 5 ust. 4 wynika, że plan restrukturyzacji ma uzyskać akceptację dyrektora ośrodka doradztwa rolniczego. Nie określono jednak formy dokumentu, w jakiej ma być wskazana kwota zadłużenia. Pewne trudności polegać mogą na wykazaniu wysokości pożyczki zaciągniętej przez podmiot prowadzący działalność rolniczą. Umowa pożyczki, której wartość przekracza tysiąc złotych, wymaga zachowania formy dokumentowej (art. 720 § 2 kc.). Przepis ten ustanowił formę pisemną pożyczki wyłącznie dla celów dowodowych, co nie jest równoznaczne z nieważnością umowy pożyczki przekraczającej tysiąc złotych, ale taka umowa podlega ograniczeniom dowodowym³⁰. W razie niezachowania zastrzeżonej formy nie jest w sporze dopuszczalny dowód z zeznań świadków lub z przesłuchania stron na fakt dokonania czynności (art. 75 § 1 kc.), jednakże postępowanie restrukturyzacyjne prowadzone przez ARiMR nie jest postępowaniem spornym, zatem nawet gdy pożyczkodawca i pożyczkobiorca (podmiot prowadzący działalność rolniczą) wystąpią do Agencji z wnioskiem o złożenie zgodnego oświadczenia o zawarciu umowy pożyczki, ARiMR nie będzie mógł takiego oświadczenia przyjąć. Zakładając, że ARiMR jest państwową osobą prawną, a do postępowań wszczętych przed Agencją stosuje się k.p.a.³¹, to zdaje się, iż brak jest przeszkód, by celem udowodnienia umowy pożyczki została przeprowadzona rozprawa w myśl art. 89 k.p.a., bowiem przyspieszy to postępowanie restrukturyzacyjne.

Zatem w praktyce spodziewać się należy, że podmiot występujący z wnioskiem o udzielenie pożyczki przez ARiMR będzie wraz z planem restrukturyzacji przedkładał w znacznej mierze dokumenty prywatne, z których wynikać będzie wysokość zadłużenia. Odrębną kwestią jest przedłożenie faktury za zamówione i wykonane towary lub usługi. Pomimo że faktura powinna odzwierciedlać zdarzenie gospodarcze, które wydarzyło się rzeczywiście, to i tak nie ma ona mocy dokumentu urzędowego, a stanowi jedynie zaświadczenie tego, że osoba podpisująca fakturę, w tym przypadku jej odbiór, złożyła oświadczenie zgodne z jej treścią³². Po otrzymaniu wniosku o udzielenie pożyczki ARiMR będzie mieć 45 dni na rozpatrzenie wniosku o udzielenie pożyczki, która finalnie będzie udzielana w drodze umowy cywilnoprawnej, jednakże będzie mogła pozostawić wniosek bez rozpoznania, jeżeli nie będzie spełniał on wymogów formalnych lub nie zostanie do niego dołączony plan restrukturyzacyjny lub dokument, z którego wynika wysokość zadłużenia.

30 Wyrok SA w Katowicach z dnia 23 czerwca 2016 r., V ACa 893/15, LEGALIS nr 1487501.

31 Art. 10 a ustawy z dnia 9 maja 2008 r. o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (Dz.U. z 2008 r., nr 98, poz. 634), dalej: u.a.r.m.r.

32 Wyrok SN z dnia 26 marca 2015 r., V CSK 312/14, LEGALIS nr 1274394.

Interesującą kwestią może się wydawać pozostawienie wniosku o udzielenie pożyczki bez rozpoznania. Jeżeli w podaniu nie wskazano adresu wnoszącego i nie ma możliwości ustalenia tego adresu na podstawie posiadanych danych, podanie pozostawia się bez rozpoznania (art. 65 § 1 k.p.a.), a jeżeli podanie nie spełnia innych wymagań ustalonych w przepisach prawa, należy wezwać wnoszącego do usunięcia braków w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż siedem dni, z pouczeniem, że nieusunięcie tych braków spowoduje pozostawienie podania bez rozpoznania (art. 65 § 2 k.p.a.). Są to przepisy ogólne, które sprecyzowane zostały w art. 5 ust. 5 omawianego projektu ustawy. Wynika z niego, że ARiMR obligatoryjnie pozostawi wniosek bez rozpoznania, jeżeli nie zostanie on sporządzony w formie przypisanej lub nie będzie zawierać obligatoryjnych załączników. Co prawda, Agencja może wezwać wnioskodawcę do złożenia wyjaśnień lub dokumentów, ale tylko w sytuacji, w której jest to niezbędne do ustalenia spełnienia warunków udzielenia pożyczki, a więc wtedy, gdy złożony wniosek jest kompletny i nie jest dotknięty wadami w postaci braków formalnych.

Z prostego porównania tych przepisów wynika, że wniosek o udzielenie pożyczki przez ARiMR pozostanie bez rozpoznania nawet wtedy, gdy nie będzie wypełniał trzech przesłanek k.p.a., tj. podanie nie czyni zadość innym wymaganiom ustalonym w przepisach prawa, organ wezwał wnioskodawcę do usunięcia braków, a wnioskodawca braków nie uzupełnił³³. Agencja nie ma obowiązku wzywać wnoszącego o udzielenie pożyczki do uzupełniania wniosku, pozostawi go od razu bez rozpoznania. Co więcej, ARiMR nie będzie w tym zakresie wydawała decyzji, bowiem pozostawienie wniosku bez rozpoznania jest czynnością materialnoteczną, a składający wniosek dowie się o tym, że pożyczki nie może otrzymać, po upływie 45-dniowego terminu.

Gwarancja spłaty kredytu restrukturyzacyjnego udzielana ma być przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa podmiotowi prowadzącemu gospodarstwo rolne, który zawarł warunkową umowę kredytu restrukturyzacyjnego oraz ustanowił na rzecz KOWR hipotekę na nieruchomości rolnej, której jest właścicielem, celem zabezpieczenia wierzytelności KOWR. Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa udziela gwarancji terminowo i w wysokości zaciągniętego kredytu, jednakże do kwoty maksymalnej, która nie może być większa niż wartość nieruchomości rolnych będących własnością wnioskującego. Zatem nie będzie tu chodziło o nieruchomość, na której ustanowiona jest hipoteka, ale o wszystkie nieruchomości podmiotu prowadzącego działalność rolniczą. Do wniosku o udzielenie gwarancji należy dołączyć kopię warunkowej umowy kredytu restrukturyzacyjnego wraz z kopią planu restrukturyzacji dołączonego do wniosku o udzielenie kredytu restrukturyzacyjnego oraz oświadczenie wnioskodawcy, w którym wskazana zostanie kwota kredytu,

33 Por. Wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 13 czerwca 2018 r., II SAB/Bd 36/18, LEGALIS nr 1812954.

a także nieruchomości rolne stanowiące zabezpieczenie spłaty gwarancji. W przypadku braków formalnych, wniosek ten pozostawiony będzie bez rozpatrzenia, analogicznie jak przy ubieganiu się o kredyt restrukturyzacyjny w ARiMR.

Ostatnią formą ochrony gospodarstwa rolnego jest *przejęcie długu* powstałego w związku z prowadzeniem działalności rolniczej *przez KOWR w zamian za przeniesienie przez ten podmiot praw własności całości lub części na rzecz Skarbu Państwa za zgodą innych wierzycieli*. Ustawodawca nie określił, czy przeniesienie własności nieruchomości dotyczy nieruchomości wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, w związku z którym powstało zadłużenie, czy jakiegokolwiek nieruchomości rolnej będącej własnością dłużnika i wchodzącej w skład jego gospodarstwa. Ponadto projektodawca używa pojęcia *nieruchomość*, a nie *nieruchomości*. Posiłkując się definicją nieruchomości zawartą w art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece³⁴, która stanowi, że dla każdej nieruchomości prowadzi się odrębną księgę wieczystą, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej, stwierdzić należy, że dla określenia nieruchomości bez znaczenia jest liczba działek ewidencyjnych, które się na nią składają, a ujawnione są pod jednym numerem księgi. Zatem wiele działek ewidencyjnych może stanowić jedną nieruchomość, ale nie można zapisać wielu nieruchomości w jednej księdze wieczystej (multiplikowanie wpisu – dod. A.J.). Dlatego domniemywać należy, że chodzi o przeniesienie na rzecz Skarbu Państwa tylko jednej nieruchomości, chociażby dłużnik posiadał ich więcej. Nie jest zrozumiały przepis art. 7 ust. 16 wprowadzający zakaz zbycia nieruchomości rolnej, której własność została przeniesiona na rzecz Skarbu Państwa w związku z przejęciem długu przed upływem 20 lat od dnia przeniesienia jej własności, z wyłączeniem zbycia na rzecz dotychczasowego wierzyciela. Ustawodawca nie określił czasokresu, w którym Skarb Państwa nie będzie mógł zbyć takiej nieruchomości rolnikowi – dłużnikowi. Pomoc publiczna, której beneficjentem ma być zadłużony rolnik, nie powinna kreować sytuacji, w której dłużnik, po jej otrzymaniu i przejściu procesu restrukturyzacji, nabywa uprzednio zbytą nieruchomość. W takim przypadku Skarb Państwa ze swoich zasobów przejmuje dług i zobowiązuje się zaspokoić wierzycieli rolnika, a następnie dłużnik ją nabywa, nawet za cenę niższą niż wartość pomocy publicznej (przy zmianie warunków rynkowych, prawoprzestrzennych). Uregulowanie takie ma wady, zatem można postulować uchYLENIE ŚRODKA OCHRONY, jakim jest przejmowanie długu przez KOWR i zastąpienie go kredytem na spłatę zadłużenia wraz z zabezpieczeniem zbliżonym do przewłaszczenia na zabezpieczenie³⁵.

Reasumując, podkreślić trzeba słuszność ustawodawcy zmierzającego do udzielenia pomocy rolnikowi niewypłacalnemu lub zagrożonemu niewypłacalnością, na-

34 Dz.U. z 1982 r., nr 19, poz. 17 z późn. zm., dalej: ukwh.

35 Por. art. 101 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz.U. z 1997 r., nr 140, poz. 939 z późn. zm.), dalej: BankPr, lub art. 157 kc.

tomiast należy uformować ogólne ramy, w których rolnik uznany zostanie za przedsiębiorcę i będzie mógł korzystać z trybów restrukturyzacji określonych w prawie restrukturyzacyjnym. Szczególne unormowania ustawy o restrukturyzacji zadłużenia podmiotów prowadzących gospodarstwo rolne jako *lex specialis* powinny doprowadzić do uporządkowania systemu prawnego i zwiększenia jego przejrzystości oraz transparentności, czy tak będzie – dowiedzie tego praktyka.

ADMISSIBILITY OF APPLYING THE RESTRUCTURING LAW TO AN INDIVIDUAL FARMER

Keywords: farmer, restructuring, farmstead, entrepreneur

The aim of the article is to present the issue of restructuring an individual farmer. The principle is that the entrepreneur is the subject to restructuring, for that reason the content of the article discussed the issues concerning the status of entrepreneur, individual farmer and the restructuring legal regulation, including the content of the projected legal acts.

The issue of the admissibly of applying the rules of the Restructuring Law Act to a individual farmer raises disputes in the judiciary and the law sciences. The articles presents changing jurisprudence and views of the doctrine. Restructuring of an individual farmer running a farm will be possible if the court grants him the status of an entrepreneur.

Bibliografia:

- Adamus R., Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz. Wyd. 1, Warszawa 2015, LEGALIS.
- Czerwińska-Koral K., Pojęcie gospodarstwa rolnego w kodeksie cywilnym – zagadnienia wybrane, „Roczniki Administracji i Prawa”, Rok XIII.
- Gurgul St., Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz, Wyd. 8, Warszawa 2011, LEGALIS.
- Hrycaj A., (w:) Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz, A. Hrycaj, P. Filipiak (red.), Warszawa 2017.
- Kurowska T., Pomoc publiczna a ochrona środowiska w procesie produkcji rolnej. Zagadnienia wybrane, (w:) P. Litwiniuk (red.), Integracja europejska jako determinanta polityki wiejskiej. Aspekty prawne, Warszawa 2017.
- Łobos-Kotowska D., Komentarz do art. 55³ kodeksu cywilnego, (w:) Fras M. (red.), Habdas M. (red.), Czub K., Gorczyński G., Janas A., Kalus S., Kaźmierczyk A., Łobos-Kotowska D.J., Maciejewska-Szałas M., Piniór P., Skubisz-Kępka K., Stańko M., Stojek G., Zakrzewski P., Kodeks cywilny. Komentarz. t. I. Część ogólna (art. 1-125), WKP 2018, LEX nr 10674.
- Wołowski P., Naczelne cele, funkcje i zasady prawa restrukturyzacyjnego, „Monitor Prawa Handlowego”, nr 3.
- Zimmerman P., Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz. Wyd. 5, Warszawa 2018, LEGALIS.